

ULUSLARARASI NİTELİKLİ SIERRA LEONE VE KAMBOÇYA CEZA MAHKEMELERİ

Evren Apaydın, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye
Sorumlu Yazar: *Evren Apaydın, evrenapaydin@anadolu.edu.tr*

Atrf Bilgisi Apaydın, E. (2026). Uluslararası nitelikli sierra leone ve kamboçya özel mahkemeleri. *İNÖNÜ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17, 1, 626–643.

doi 10.21492/inuhfd.1939943

Gönderilme Tarihi: Mayıs 15, 2026 **Kabul Tarihi:** Haziran 2, 2026 **Yayın Tarihi:** Haziran 23, 2026

Özet

Sierra Leone ve Kamboçya’da kurulan ad hoc, özel nitelikli mahkemelerde iç savaşlarda meydana gelen ve konusu uluslararası hukukun ciddi ihlallerini oluşturan eylemlerden “en büyük sorumluluğa” sahip olan gerçek kişiler yargılanmıştır. Kamboçya ülkesinde 1967-1975 yılları arasında meydana gelen iç savaşta iktidarı ele geçiren Kızıl Kmerler tarafından gerçekleştirilen eylemler neticesinde yakın tarihte insanlığa karşı işlenen en ağır suçlardan birine şahit olunmuştur. 1991-2002 yılları arasında bir Afrika ülkesi olan Sierra Leone’deki iç savaşta kız çocuklarının zorla evlendirilmesi, cinsel saldırı suçları, çocukların zorla askere alınması ve şiddet olaylarında kullanılması ayrıca uluslararası hukukun ağır ihlalleri gerçekleştirilmiştir. Hem Sierra Leone hem de Kamboçya ülkesinde kurulmuş olan mahkemeler Birleşmiş Milletler ve hükümetler arasındaki anlaşmalara uygun olarak kurulmuş karma nitelikli; ulusal ve uluslararası unsurları birlikte barındıran özel nitelikli yargılama organlarıdır. Mahkemelerin kuruluş süreci hükümetlerin BM’ye başvurusu ile başlamış, BM ve ilgili hükümetler arasındaki müzakereler neticesinde suçların işlendiği ülkelerde özel nitelikli mahkemeler kurulmuştur. Çalışma kapsamında iki karma nitelikli benzer şekilde kurulmuş uluslararası nitelikli ceza mahkemesi olan Sierra Leone Özel Mahkemesi ve Kamboçya Olağanüstü Daireleri’nin kuruluş süreci, mahkemelerin yapısı, mahkemenin yargı yetkisi aktarılacak ve yargılama süreçlerinin karşılaştırılması ve bu yargılama süreçlerinin uluslararası hukuka olan katkıları genel olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sierra Leone Özel Mahkemesi, Kamboçya Olağanüstü Daireleri, Uluslararası Ceza Yargılamaları, Birleşmiş Milletler, İnsanlığa Karşı Suçlar, Karma Nitelikli Mahkemeler.

INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNALS FOR SIERRA LEONE AND CAMBODIA

 Evren Apaydın, Anadolu University, Eskişehir, Türkiye

Corresponding Author: [Evren Apaydın, evrenapaydin@anadolu.edu.tr](mailto:evrenapaydin@anadolu.edu.tr)

Citation Apaydın, E. (2026). Uluslararası nitelikli sierra leone ve kamboçya özel mahkemeleri. *Journal of İnönü University Faculty of Law*, 17, 1, 626–643.

 10.21492/inuhfd.1939943

Received Date: May 15, 2026 **Accepted Date:** June 2, 2026 **Published Date:** June 23, 2026

Abstract

In the ad hoc, specialized courts established in Sierra Leone and Cambodia, individuals bearing “the greatest responsibility” for acts committed during civil wars that constituted serious violations of international law were tried. In Cambodia, the actions carried out by the Khmer Rouge, who seized power during the civil war between 1967 and 1975, resulted in one of the most severe crimes against humanity in recent history. During the civil war in Sierra Leone, between 1991 and 2002, the forced marriage of girls, crimes of sexual assault, the forced conscription of children, and their use in acts of violence also constituted grave violations of international law. The courts established in both Sierra Leone and Cambodia are hybrid tribunals established in accordance with agreements between the United Nations and the respective governments; they are specialized judicial bodies that combine national and international elements. The process of establishing these courts began by the governments applications to the UN, and as a result of negotiations between the UN and the governments, specialized courts were established in the countries where the crimes were committed. Within the scope of this study, the establishment process of these two similarly structured hybrid international criminal courts as Special Court of Sierra Leone and The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia; , their organizational structure, the transfer of judicial authority to the courts, and a comparison of their judicial processes along with the general contributions of these judicial processes to international law, will be examined.

Keywords: Sierra Leone Special Court, Extra Ordinary Cahmbers of Cambodia, United Nations, International Criminal Courts, Hybrid Courts.

EXTENDED SUMMARY

In Sierra Leone and Cambodia, individuals bearing “the greatest responsibility” as the members of armed groups of Sierra Leone and the Khmer Rouge leaders; for acts committed during civil wars that constituted serious violations of international law were tried. In Cambodia, the actions carried out by the Khmer Rouge, who seized power during the civil war between 1967 and 1975, resulted in one of the most severe crimes against humanity in recent history. In Sierra Leone, between 1991 and 2002, children were conscripted during the civil war, it is known that the practice of forcing girls into marriage intensified, particularly starting in 1995. Amputations were widely carried out by the armed factions involved in the civil war, particularly as a means of instilling fear. As a result of the civil war, approximately 2.6 million people were forced to flee the country, more than 70,000 people were killed, and the country’s basic infrastructure was destroyed. In Cambodia the goal of the socialist policies implemented during the Democratic Kampuchea era under Pol Pot’s leadership was to increase collective agricultural production in the country and to rapidly transition to industrialization using the revenue generated from exported agricultural products. The Constitution of Democratic Kampuchea adopted during this period provided no guarantees regarding human rights; private property, religious institutions, and agricultural activities carried out by households were banned. As a result of the forced relocation and forced labor campaigns launched by the Khmer Rouge and the other atrocities like mass murder and torture millions of lives lost. The courts in Sierra Leone and Cambodia were established following negotiations with the UN. As a result of these negotiations—and particularly due to Cambodia’s persistent stance toward the UN—an institutional structure emerged that was not an ad hoc international court but rather a hybrid entity integrated into the Cambodian judicial system. The Sierra Leonean side, however, was not as effective in its dealings with the UN as the Cambodian side, and this situation resulted in the establishment of an special international court. The Sierra Leone Court Statute does not include the crime of genocide. Furthermore, the Sierra Leone Court contains new provisions regarding jurisdiction that were not present in previous international criminal courts. These new provisions are set forth in Article 5 of the Statute and confer jurisdiction over certain crimes under Sierra Leonean law. However, no indictment before the court has included a charge based on this article. Article 4, which is significant for the development of international criminal law within the Sierra Leone Special Court, lists three “other serious violations of international humanitarian law” for which individuals may be held accountable before the court. These provisions are intentionally attacking the civilians; intentionally attacking personnel under The United Nations Charter and most significantly recruiting children under the age 15 into armed forces. The most recent case heard at the Special Court for Sierra Leone is the Charles Taylor case. In 2003, when the SCSL prosecution announced its indictment against Taylor, he was the President of Liberia. During the efforts to arrest Taylor and bring him before the court following the indictment, Taylor resigned from his post and sought asylum in Nigeria. Under pressure from the international community, the Nigerian government apprehended Taylor and extradited him to Sierra Leone, where he was subsequently arrested by order of the prosecution. On April 26, 2012, the Trial Chamber found Charles Taylor guilty of aiding and abetting crimes committed by rebel forces in Sierra Leone and other related offenses, and on May 30, 2012, the former Liberian head of state was sentenced to 50 years in prison. Taylor’s sentence is being served in the United Kingdom. ECC is the first international criminal court to ensure the direct participation of victims in trials and court proceedings. In addition to victims, the public was also permitted to attend the hearings directly, and the trials were broadcast live in the Cambodian language. These practices enabled a broad audience to follow and support the trials in a way that had not been seen in other international criminal courts. As is the case with international criminal trials in general, the number of individuals tried fell short of expectations. Some of those tried were convicted and sentenced. The trials at the Special Courts for Sierra Leone resulted in landmark rulings, particularly regarding the recruitment of children and sexual crimes. Furthermore, the Special Courts for Sierra Leone were the first to try and convict a head of state. In the trial process in Cambodia, however, the trials were held in public with the participation of victims—a first in the history of international criminal trials. This victim-centered approach also serves as a model for others to follow. In both courts, there have been objections regarding the selection of those on trial and the sentences handed down.

I. GİRİŞ

Uluslararası ceza hukukundaki güncel eğilimlerden biri bazı ülkelerde yarı uluslararası, karma ya da uluslararasılaşmış ceza mahkemelerinin kurulmasıdır. Bunun ilk örneklerinden olan mahkemeler, Sierra Leone'de ve Kamboçya'da kurulmuş uluslararası ceza mahkemeleridir.¹

Bir mahkemenin uluslararası nitelikli/karma mahkeme sayılabilmesi için kesin bir tanım yapılamamakla beraber belirli kıstaslar bulunmaktadır. Bunlar: Mahkemenin cezai bir yargısal işlev görmesi, ulusal hakimlerin yanında uluslararası hakimlerin bulunması, mahkemenin madde bakımından yetkisinin ulusal ve uluslararası unsurları barındırması veya en azından yargı yetkisi kapsamındaki suçların uluslararası toplumu ilgilendirmesi, suçtan etkilenen devletin dışında başka bir tarafın katılımı olması olarak sayılabilir.²

Bu çalışmada bahsi geçen kıstaslara uygun olarak kurulmuş Sierra Leone ve Kamboçya uluslararası ceza mahkemelerinin kuruluş süreçleri, yapısı, yetkileri; yargılama konusu edilen suçlar ve bu suçlara verilecek cezalar ve son olarak mahkemelerin yargılama süreci ve bu süreçle ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

Çalışmanın ilk bölümü Sierra Leone Uluslararası Ceza Mahkemesine ayrılmıştır çünkü bu mahkemenin görevi ve yargılama faaliyeti Kamboçya Özel Mahkemelerinin yargılama sürecinden önce sona ermiştir.

II. ULUSLARARASI SİERRA LEONE CEZA MAHKEMESİ

Sierra Leone Uluslararası Ceza Mahkemesi³ Sierra Leone Özel Mahkemesi (SLÖM) adıyla, Birleşmiş Milletler ve Sierra Leone hükümeti iş birliği ile kurulmuş ad hoc nitelikte uluslararası bir ceza mahkemesidir.

Resmi adı Sierra Leone Cumhuriyeti olan Sierra Leone ülkesi Batı Afrika'da yer almaktadır. Ülkenin sınırları Gine, Liberya ve Atlas Okyanusu ile çevrilidir. Nüfusu 7,4 milyon olan ülkenin başkenti Freetown'dur. Sierra Leone İngiliz sömürgesi iken, 1961 yılında bağımsızlığını elde etmiştir.⁴

1991-2002 yılları arasında cereyan eden iç savaş esnasında yaygın olarak cinsel saldırı suçları işlenmiş, çocuklar silah altına alınmıştır. İç savaş döneminde özellikle Devrimci Birleşik Cephe (RUF/Revolutionary United Front) adlı silahlı örgüt çocukları acımasız yöntemler kullanarak zorla silah altına almıştır. Başvurulan yöntemlerde çocukların kendi yakınlarını öldürmeye zorlanması, ayrıca uyuşturucu maddelerin kullanımı ile çocuklara psikolojik müdahaleler yapılması sık rastlanan durumlardır.⁵ İç savaş esnasında kız çocukları da silah altına alınmış olmakla beraber özellikle 1995 yılından itibaren yoğunlaşan bir şekilde kız çocuklarının zorla evlendirildiği bilinmektedir.⁶ İç savaşın tarafları olan silahlı birlikler tarafından, korku salmak amacıyla uzuv kesme eylemleri yaygın olarak uygulanmıştır. İç savaş sebebiyle yaklaşık 2.6 milyon kişi ülke dışına göç etmek zorunda kalmış, 70.000'den fazla insan öldürülmüş ve ülkenin temel alt yapısı yok edilmiştir.⁷

1 TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, Rifat Murat: Uluslararası Ceza Hukuku, 6. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s.439.

2 TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.438.

3 Mahkemenin esas adı Statusünde belirtildiği üzere "Special Court of Sierra Leone/Sierra Leone Özel Mahkemesidir", "Sierra Leone Özel Mahkemesi Statüsü İngilizce Metin". <http://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf> (Erişim 08.01.2026).

4 T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Sierra Leone'nin Siyasi Görünümü". <https://www.mfa.gov.tr/sierra-leone-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim: 08.01.2026).

5 RESTOY, Enrique: Sierra Leone: The Revolutionary United Front (RUF) Trying to Influence An Army Of Children, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Forum on Armed Groups and the Involvement of Children in Armed Conflict, Chateau de Bossey, Switzerland, 4-7 Temmuz 2006, s.3.

6 RESTOY, s.5.

7 GELLMAN, Mneasha: "Only Looking Forward: The Absence of War History in Sierra Leone". in Bentrovato, Denise/ Korostelina, Karina/Schulze, Martina (ed.), History Can Bite, V&R Unipress, 2016, s.141.

Sierra Leone'deki çatışmanın sebepleri ülkede bulunan elmas kaynaklarını ele geçirme mücadelesi; yetersiz düzeyde bulunan su, elektrik kaynaklarının adaletsiz dağılımı; sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği ve çocuk haklarının tanınmaması ve ihlali olarak sayılabilir.⁸ İç savaş döneminde Sierra Leone, devlete bağlı ulusal ordusu aracılığıyla toprak bütünlüğünü savunamayan, başarısız bir devlet olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ülkenin ordusunun komutanlarının birçoğunun ganimet paylaşımı için isyancı silahlı gruplarla işbirliği yaptığı bilinmektedir.⁹ Sierra Leone'deki iç savaş 2002 yılında Birleşmiş Milletlerin müdahalesi ile sona ermiştir. Ülkede 17.000 barış gücü askeri görevlendirilmiş ve kapsamlı bir silahsızlandırma çalışması yürütülmüştür. Silahsızlandırılanların önemli bir bölümünü çocuklar oluşturmaktadır.¹⁰

Mahkemenin kuruluş süreci Sierra Leone hükümet başkanı Alhaji Ahmad Tejan Kabah'ın BM Güvenlik Konsey'ine gönderdiği mektupla; Sierra Leone ülkesinde barış ve güvenlik sağlanması için kuvvetli ve güvenilir bir mahkemenin kurulması yönündeki isteğiyle başlamaktadır.¹¹ İlgili mektupta Kabah, ülkesindeki iç savaş sürecinde muhalif RUF örgütünün fark gözetmeyen cinayetleri, uzuv kesme, insan kaçırma, sivillerin taciz edilmesi; özellikle kadınların cinsel köleliğe zorlanması eylemleri ile tarihe geçmiş en korkunç iç savaşlardan birine sebep olduğunu anlatmış ve ülkede barış ve huzurun ancak RUF liderlerinin yargılanmasıyla mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Bahsi geçen yargılama süreci için de uluslararası toplumdaki yardım istemiştir.¹²

Kabah'ın talebi üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin 14 Ağustos 2000 tarihli 1315 tarihli kararı ile Sierra Leone Uluslararası Ceza Mahkemesinin kuruluşunun temel prensipleri belirlenmiş ve 16 Ocak 2002 tarihinde BM ve Sierra Leone Hükümeti arasında Sierra Leone Özel Mahkemesinin kurulması anlaşması imzalanmıştır.¹³ Anlaşma ile uluslararası insancıl hukuk ve Sierra Leone hukukunun ağır ihlallerini gerçekleştirmiş "en büyük sorumluluğun" atfedildiği kişilerin yargılanması için bağımsız özel bir mahkemenin kurulması kabul edilmiş 2002 yılında mahkeme kurularak Sierra Leone'nin başkenti Freetown'da faaliyetlerine başlamıştır.¹⁴

A. Mahkemenin Yapısı

SLÖM gönüllü bağışlarla desteklenen ilk uluslararası mahkemedir, mahkemenin yargılama faaliyeti 2013 yılında sona ermiştir. SLÖM'nin organları yargı daireleri ve temyiz dairesi, savcılık ve mahkeme kaleminden oluşmaktadır.¹⁵

SLÖM Statüsünde dava dairelerinde Sierra Leone Hükümeti tarafından seçilen üç ve BM Genel Sekreteri tarafından seçilen iki hakim görevlendirileceği, temyiz mahkemesinin beş hakimli olup, iki hakimin Sierra Leone hükümeti tarafından, üç hakimin de BM Genel Sekreteri tarafından seçileceği hususu düzenlenmiştir.¹⁶ Her dairede ve temyiz mahkemesinde hakimlerin kendi aralarından seçtikleri bir hakim başkan olarak

8 GBERİE, Lansana: War and Piece in Sierra Leone, The Diamonds and Human Security Project, Occasional Paper 6, Partnership Africa Canada, 2015, s.2.

9 RODMAN, Kenneth A.: "Intervention and the 'Justice Cascade': Lessons from the Special Court for Sierra Leone on Prosecution and Civil War." Human Rights Rev. 16, 2015, s.43.

10 GBERİE, s.1.

11 JALLOH, Charles Chernor: "Special Court for Sierra Leone: Achieving Justice?". Michigan Journal of International Law Volume 32/3, 2011, s.398.

12 JALLOH, s.399.

13 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: "Sierra Leone ve BM Anlaşması" <http://www.rscsl.org/Documents/scsl-agreement.pdf>. (Erişim 05.03.2026)

14 Sierra Leone Özel Mahkemeleri "The Special Court for Sierra Leone Its History and Jurisprudence," <http://www.rscsl.org/index.html> (Erişim 05.03.2026)

15 SLÖM Statüsü md.11, Bknz. <https://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf>. (Erişim 03.03.2026)

16 SLÖM Statüsü md.12

görevlendirilmiştir. Temyiz mahkemesi başkanı aynı zamanda SLÖM'nin de başkanlığı görevini yürütmüştür.¹⁷ SLÖM'nin statüsünün 13. maddesi ile bağımsız hakim ilkesi kabul edilmiş, aynı maddede hakim olarak seçilecek kişilerde bulunması gereken özellikler ve seçilme kriterleri düzenlenmiştir. Bu maddede aranan özel kriterler hakimlerin uluslararası hukuk kapsamında uluslararası insani hukuk, insan hakları hukuku, ceza hukuku ve çocuk hukuku alanlarında deneyimli olmasıdır.

SLÖM savcılık organında BM Genel Sekreteri tarafından seçilen savcılar ve Sierra Leone Hükümeti tarafından seçilen savcı vekilleri görev yapmıştır. Savcılık bürosu 30 Kasım 1996'dan bu yana uluslararası insancıl hukuk, Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokol II/ savaş suçları, diğer ciddi uluslararası insancıl hukuk ihlallerinden ve Sierra Leone hukuku ihlallerinden "en büyük sorumluluğu" taşıdığı kabul edilen kişilerin soruşturulması ile yetkili ve görevlidir.¹⁸ En büyük sorumluluğu taşıyan olarak, Sierra Leone'deki iç savaşta etkin olan üç grubun lider kadrolarından seçilmiş kişiler yargılanmıştır. Bu gruplardan biri RUF'tur. Diğerleri Sierra Leone ordu mensuplarından oluşan, 1992 yılında darbe yaparak Joseph Momoh hükümetini deviren Ulusal Geçici Yönetim Konseyi (NPRC/ National Provisional Ruling Council) ve yerel silahlı gruplardan oluşan CDF (Civilian Defense Force)'dir. Dava dosyaları bu gruplara göre bir bütün olarak ayrılmış ve dava dairelerine dağıtılmıştır.¹⁹ SLÖM'un üçüncü organı mahkeme kalemi olarak sayılmıştır.²⁰ Statüde sayılan organlar dışında, ayrıca bir savunma/ avukatlık birimi kurulmuştur.²¹

SLÖM daha önce kurulmuş olan Ruanda ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemelerinden farklı olarak yargılama konusu suçların işlenmiş olduğu Sierra Leone ülkesinde kurulmuştur. Mahkemenin finanse edilmesi konusunda da Ruanda ve Eski Yugoslavya Mahkemelerinden farklı bir yöntem izlenmiş, finansmanın Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin yapacağı bağışlarla sağlanması kararlaştırılmıştır.²²

B. Mahkemenin Yargı Yetkisi, Suç ve Cezalar

SLÖM statüsünde kişi bakımından gerçek kişilerin yargılanması ve suçların şahsiliği esas alınmıştır.²³ Uluslararası hukukta gerçek kişiler uluslararası hukukun doğrudan kişisi kabul edilmese dahi gerçek kişilerin işledikleri suçlar nedeniyle sorumluluğu kabul edilmekte²⁴ dolayısıyla özellikle uluslararası ceza hukuku kapsamında²⁵ gerçek kişiler temsil ettikleri devletlerden ayrı olarak yargılanabilmektedirler. Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi'nin uluslararası hukukun ciddi ihlallerinin soyut kişiler tarafından değil insanlar tarafından gerçekleştirildiği yönündeki emsal kararında belirtildiği üzere uluslararası hukukun ağır ihlallerini oluşturan eylemlerde şahsi sorumluluk esas alınmaktadır.²⁶ Uluslararası hukukun ihlali ile kastedilen Uluslararası Ceza

17 SLÖM Statüsü md.13

18 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: <http://www.rscsl.org/prosecution.html>. (Erişim 05.01.2022)

19 KELSALL, Tim: Culture under Cross-Examination International Justice and the Special Court of Sierra Leone, Cambridge Studies in Law and Society, Cambridge Press, 2009, s.27.

20 SLÖM Statüsü md.11

21 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: <http://www.rscsl.org/defence.html>. (Erişim 05.01.2022)

22 Ruanda ve Eski Yugoslavya mahkemelerinin finansmanın bir kısmı doğrudan BM tarafından karşılanmıştır. SLÖM'nin gönüllü bağış sistemi ile finanse edilmesine Genel Sekreter, değişken bir fonlama yapısının uygulanabilir ve sürdürülebilir olmayacağı ve bağışta bulunan ülkelerin mahkemeyi etki altına alabileceği gerekçesiyle şiddetle karşı çıkmıştır. JALLOH, s.402.

23 SLÖM Statüsü md.1

24 REÇBER, Kamuran: Uluslararası Hukuk, 4. Bası, Dora Yayınları, Bursa,2020, s.258

25 "Gerçek kişilerin uluslararası hukuk kişisi olarak uluslararası düzeyde hak sahibi olmaları veya yükümlülük altına girmeleri, sınırlı bir uluslararası hukuk kişiliğine kavuşmaları İkinci Dünya Savaşı sonrası, özellikle uluslararası ceza hukuku ve uluslararası insan hakları hukukunda gerçekleşmiştir." AKSAR, Yusuf: Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk-I, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara. 2025, s.282

26 ACER, Yücel: Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu, Roma Yayınları, Ankara. 2004.

Mahkemesi'nin konu itibarıyla yargı yetkisi kapsamında olan çekirdek suçlardır. Çekirdek suçlar soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçları olarak sayılmıştır.²⁷

SLÖM'de yargılanacak kişilerde yaş sınırı on beştir.²⁸ SLÖM yargılama yetkisi Sierra Leone ülkesinde, 30 Kasım 1996'dan itibaren, en büyük sorumluluğu bulunanların işlediği, uluslararası insancıl hukuk ve Sierra Leone hukukunun ihlalinin oluşturan suçları kapsamaktadır.²⁹ SLÖM'nin kuruluş metinlerinde ve statüsünde bahsi geçen ve uluslararası ceza yargılamasında ilk kez kullanılan "en büyük sorumluluk" kavramının, bu metinler kapsamında bir tanımı yapılmamıştır.³⁰ SLÖM'nin CDF davasına bakan yargı dairesinin, AFRC davasına bakan diğer yargı dairesinin ve temyiz dairesinin içtihatlarında "en büyük sorumluluğa sahip olma" kavramı yargı yetkisine getirilen bir sınırlama olarak yorumlanmamaktadır. Bu kavramın savcılık makamı işlevini yerine getirirken izlemesi gereken stratejinin bir unsuru/destekleyicisi olması esas alınmıştır.³¹

SLÖM Statüsü'nde³² sayılan suçların çoğu, yarım asırdan fazla bir geçmişe sahip uluslararası hukuk kaynaklarından türetilmiştir.³³ Sierra Leone hukukuna göre işlenen suçlar için yargı yetkisi tanıyan hüküm dışında³⁴ SLÖM'ün konu bakımından yargı yetkisi genel olarak iki kategoriye ayrılır: Savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar. SLÖM Tüzüğü md.3 ve md.4'de tanımlanan savaş suçları hükümleri, ağırlıklı olarak uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda geçerli olan uluslararası insani hukuku kodifiye eden iki ana belge olan 1949 Cenevre Sözleşmeleri 3. ortak madde ve 1977 tarihli Cenevre Sözleşmelerine II. Ek Protokol'e dayanmaktadır. İnsanlığa karşı suçları düzenleyen SLÖM Tüzüğü md.2 ise ağırlıklı olarak İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Tüzüğü'nden alınmıştır.³⁵

SLÖM Statüsü soykırım suçunu içermemektedir. SLÖM'de önceki uluslararası ceza mahkemelerinde bulunmayan yargılama konusuna ilişkin yeni hükümler bulunmaktadır. Bu yeni hükümler SLÖM Statüsü 5. madde ile düzenlenmiş olup Sierra Leone hukukuna göre belirli suçlar üzerinde yargı yetkisini içermektedir. Ancak SLÖM nezdindeki hiçbir iddianamede bu maddeye dayalı bir suçlama yapılmamıştır. SLÖM'deki uluslararası ceza hukukunun gelişimi açısından önem arzeden 4. madde ile bireylerin mahkeme önünde sorumlu tutulabileceği üç tane "uluslararası insani hukukun diğer ciddi ihlali" listelenmektedir.³⁶ Bunlar:

"a. Sivil nüfusa genel olarak ya da çatışmalara doğrudan katılmayan bireysel

sivillere kasten saldırı düzenlemek;

b. Uluslararası silahlı çatışma hukuku kapsamında sivillere veya sivil nesnelere tanınan korumadan yararlanma hakkına sahip olan Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca insani yardım veya barış gücü görevinde bulunan personel,

27 GÖKŞEN, Elif: Uluslararası Ceza Hukukunda Bireysel Ceza Sorumluluğu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2024, s.44.

28 SLÖM Statüsü md.7

29 SLÖM Statüsü md.1, Ayrıca Statü md.2'de BM personelinin suç işlemesi durumunda yargılamaya yetkisinin, personeli gönderen ülke mahkemelerinde olacağı hükmü düzenlenmiştir.

30 JALLOH, s.413.

31 JALLOH, s.413-418.

32 Sierra Leone Özel Mahkemesi Statüsü, Birleşmiş Milletler ile Sierra Leone Hükümeti arasında, söz konusu Anlaşmanın 1. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Sierra Leone Özel Mahkemesinin kurulmasına ilişkin Anlaşmaya ek olarak yer almaktadır. <https://legal.un.org/avl/ha/scsl/scsl.html>. (Erişim 09.03.2026)

33 WHARTON, Sara: "The Evolution of International Criminal Law: Prosecuting 'New' Crimes before the Special Court for Sierra Leone", International Criminal Law Review 11, 2011, s.218.

34 SLÖM Statüsü md.5

35 SCHABAS, William: The UN International Criminal Tribunals: the former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone, Cambridge University Press, Cambridge. 2006, s.186

36 Wharton, s.224

tesisler, malzeme, birimler veya araçlara kasten saldırı düzenlemek;

c. 15 yaşın altındaki çocukları silahlı kuvvetlere veya gruplara askere almak veya onları düşmanlıklara aktif olarak katılmak üzere kullanmak. “

Özellikle md.4/b ve md.4/c kapsamında düzenlenen suçlardan dolayı şahısları mahkum eden ilk uluslararası mahkeme olan SLÖM'ün içtihatları uluslararası ceza yargılamasında önemli emsal kararlardır.³⁷

SLÖM; insanlığa karşı suçları,³⁸ 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmesinin ve 8 Haziran 1977 II. Ek Protokol'ün ağır ihlallerini, uluslararası insani hukukun herhangi bir diğer biçimde işlenen ağır ihlalleri ve Sierra Leone Ceza Kanunda belirtilen ihlalleri gerçekleştiren ya da gerçekleştirilmesini emreden kişileri yargılama yetkisine sahiptir. Statü md.5'te düzenlendiği üzere SLÖM sadece uluslararası suçları yargılamamaktadır. Özellikle, cinsel saldırı suçları ve çocukların silah altına alınması md.5 kapsamındaki suçlar arasında sayılmıştır.SLÖM Statüsünde yargılamada sanık haklarının korunması ve adil yargılanma hakkının gereklerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır.³⁹ Bu kapsamda eşitlik ilkesi, adil ve aleni duruşma hakkı, masumiyet karinesi ve adil yargılamanın gereği olan diğer ilkeler statüde düzenlenmiştir.

SLÖM statüsünde ölüm cezasına yer verilmemiştir. Suçlar için verilecek ceza süreli hapis cezası ve müsaderedir. Statüde çocukların yargılanmasına ilişkin düzenleme bulunmakla birlikte verilen hükümlerin çocuklara uygulanmayacağı yönünde ayrı bir düzenleme yapılmıştır. Genel kural cezaların infazının Sierra Leone'de gerçekleşeceği. Ancak genel kuralın istisnaları da düzenlemede yer almıştır.⁴⁰

C. Yargılama Süreci ve Değerlendirmeler

SLÖM 2013 yılında Charles Taylor davasından sonra yargılama faaliyetlerine son vermiş ve mahkeme tarihi sürecini tamamlamıştır. Ancak yargılama dışındaki faaliyetlerin devam ettirilmesi adına Residual Special Court adı altında kurulan yeni makama yetki ve görevler devredilmiştir.⁴¹ SLÖM'da görülen ilk dava üç kişinin yargılandığı CDF davasıdır. Davada bilirkişilerle birlikte 75 kişi tanıklık yapmıştır. CDF davası sürecinde sanıklardan biri ölmüştür. Diğer iki sanık hakkında süreli hapis cezası verilmiş ve sanıklar cezaların infazı için başka ülkelere gönderilmiştir.⁴² Özellikle CDF davasında savunma hakkının ihlal edildiği ve savunma avukatlarına kötü muamele edildiğine dair eleştiriler bulunmaktadır. Bu durum nispeten Charles Taylor davasında düzeltilmiştir.⁴³

RUF üyesi olan üç kişinin yargılandığı RUF davasında sanıklara 52 yıl, 40 yıl ve 25 yıl olmak üzere hapis cezası verilmiştir.⁴⁴ Çocuk askerlerin kullanılması da dahil olmak üzere RUF'un suçları, 1991 yılına kadar uzansa da, SLÖM'nin zamansal yargı yetkisi, 30 Kasım 1996'dan sonra meydana gelen fiillerle sınırlıdır.⁴⁵ RUF davalarında çocukların zorla askerliğe alınması ile ilgili olarak çatışmalara aktif katılım aranmadan çocukların RUF bünyesinde hangi görevlerde hareket ettikleri ve bu görevlerin “çatışmalara aktif katılım” anlamına gelip gelmediği değerlendirilmiştir. SLÖM kararlarında çocukların silah altına alınmak amacıyla alıkonulması durumunda, çocuğun fiilen hiçbir askeri eğitim almadığı hallerde bile savaş eğitimi alabileceği bilinciyle

37 WHARTON, s.224

38 Statü md.3

39 Statü md.17

40 Statü md.22

41 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: <http://www.rscsl.org/documents.html>. (Erişim 03.03.2026)

42 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: <http://www.rscsl.org>. (Erişim 03.03.2026)

43 KELSALL, s.272

44 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: “RUF”, <http://www.rscsl.org/RUF.html> Erişim 03.03.2026)

45 WASCHEFORT, Gus, (2010).”Justice for Child Soldiers? The RUF Trial of the Special Court for Sierra Leone” International Humanitarian Legal Studies 1, 2010, s.205.

kaçırılmasının askerlik yükümlülüğünü oluşturmak için tek başına yeterli olduğu kabul edilmiştir. Bu yöndeki kararlar uluslararası hukukta çocuk askerliği konusunda önemli bir emsal oluşturmuştur. Bu bağlamda, RUF davasındaki kararların önemli katkılarından biri de çocuk askerlik normlarının yerel düzeyde uygulanması ile birlikte özellikle bu tür davranışların ulusal düzeyde suç sayılmasıdır.⁴⁶ AFRC davasında sanıklardan birine 50 yıl ve diğer iki sanığa 45 yıl olmak üzere hapis cezası verilmiştir.⁴⁷ CDF, RUF ve AFRC davalarında yargılanan sanıklar arasında çocuk yaşta olan bulunmamaktadır.

SLÖM'de görülen son dava Charles Taylor davasıdır. 2003 yılında SLÖM savcılığı Taylor'la ilgili iddianamesini açıkladığı sırada Taylor Liberya Hükümet başkanıdır. İddianame sonrası Taylor'ın tutuklanarak mahkeme huzuruna çıkması için yürütülen çalışmalar esnasında Taylor görevini bırakarak Nijerya'ya sığınmış, uluslararası toplumun baskısıyla Nijerya hükümeti Taylor'ı yakalayarak Sierra Leone'ye göndermiş ve Sierra Leone'de savcılık kararı ile Taylor tutuklanmıştır.⁴⁸ 26 Nisan 2012'de Yargılama Dairesi, Charles Taylor'ı, Sierra Leone'de isyancı güçler tarafından işlenen suçlara yardım ve yataklık etme ve diğer eylemlerinden dolayı suçlu bulmuş ve 30 Mayıs 2012'de eski Liberya Hükümet başkanına 50 yıl hapis cezası verilmiştir. Taylor'ın cezası Birleşik Krallık ülkesinde infaz edilmektedir.⁴⁹

Sierra Leone Mahkemeleri yargılama sürecinde Taylor'ın mahkum edilmesi Nürnberg'den bu yana bir devlet başkanına verilen ilk mahkumiyet kararıdır. Ayrıca SLÖM kararları uluslararası mahkemeler nezdinde devlet başkanlarının dokunulmazlığı, uluslararası hukukta afların statüsü ve çocuk askerlerin askere alınması ile zorla evlendirmelerin uluslararası suçlar olarak kabul edilmesi konusunda önemli emsaller oluşturmuştur.⁵⁰ Yargılama sürecindeki önemli bir diğer başarı Taylor'ın Nijerya'da adaletten kaçması çabası karşısında uluslararası aktivistler ve uluslararası kurumlar tarafından uluslararası normların uygulanarak Taylor'un teslim edilmesinin sağlanmasıdır.⁵¹

SLÖM yargulamalarıyla ilgili en önemli eleştirilerden biri en büyük sorumlu olarak yargılanan kişilerin sayısının beklenenden çok az olmasıdır. Mahkemenin savcılık soruşturma süreci yaklaşık on yıl sürmüş SLÖM sürecinde sadece on üç iddianame sunabilmiş bu iddianameler kapsamında da sadece dokuz kişi yargılanmıştır. Bu dokuz kişi yargılandıktan sonra Charles Taylor yargılaması yapılmıştır.⁵² Yargılanan kişilerin az olması yanında diğer sorgulanan konu yargılananların seçimidir. İç savaştaki etkin grupların liderlerinin yargılanması önem arz etmektedir. Ancak, en büyük sorumluluğu taşımanın tek göstergesi bu değildir. Sierra Leone'deki iç savaşta rol almış etkin silahlı grupların organizasyon yapısı askeri disiplin ve hiyerarşinin zayıf olduğu bir yapıdır.⁵³ İnsan Hakları İzleme Örgütü zincirinin tepesinde olmayan ancak sivillere karşı işledikleri suçların aşırı vahşeti nedeniyle diğer sorumlulardan ayrılan kişilerin soruşturma kapsamına alınmamasını gündeme getirmiştir.⁵⁴ Yargılananların seçiminde bir diğer ciddi eleştiri konusu iç savaşı finanse ederek menfaat elde eden yabancı iş adamları ve çıkar gruplarının göz ardı edilmesidir.⁵⁵ SLÖM'nin eleştirilmesinin sebeplerinden bir diğeri finansal

46 WASCHFORT, s.204.

47 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: "AFRC Davası", <http://www.rscsl.org/AFRC.html> (Erişim 03.03.2026)

48 Sierra Leone Özel Mahkemeleri: "Taylor Davası", <http://www.rscsl.org/Taylor.html> (Erişim 05.03.2026)

49 <http://www.rscsl.org/Taylor.html> (Erişim 05.03.2026)

50 TEJAN-COLE, Abdul: "Sierra Leone's not-so-special court", in Sriram, Chandra Lekha/ Pillay, Suren. (ed.), Peace versus justice: the dilemma of transitional justice in Africa, University of Kwa-Zulu Press, South Africa, 2009, s.230-232

51 RODMAN, s.53

52 JALLOH, s.420

53 KELSALL, s.262

54 JALLOH, s.421

55 JALLOH, s.424

kaynaklarının yetersizliğidir. Her şeyden önce yoksul bir ülke olan Sierra Leone'nin zaten yıllar süren iç savaş sonunda SLÖM'ye sunabileceği maddi bir katkı ve hatta belli bir alt yapı bulunmamaktadır. Öyle ki Charles Taylor davasının hazırlıkları esnasında SLÖM önemli bir finansal krizin eşğine gelmiştir.⁵⁶

III. Kamboçya Olağanüstü Daireleri

Kamboçya Uluslararası Ceza Mahkemesi, Kamboçya Olağanüstü Daireleri (KOD)⁵⁷ Kamboçya ve BM arasındaki bir anlaşma dayanak olmak üzere Kamboçya devleti tarafından kabul edilen bir kanunla kurulmuş, Kamboçya yargı teşkilatı içerisinde örgütlenmiş ancak uluslararası unsurları olan bağımsız ve karma nitelikte bir mahkemedir.⁵⁸

1863 yılında Fransa sömürgesi olan, Kamboçya 1953 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Günümüz Kamboçya ülkesinin resmi adı Kamboçya Krallığı olup ülke Güneydoğu Asya'da bulunmaktadır. Ülkenin sınırları Tayland, Laos, Vietnam ve Tayland Körfezi ile çevrilidir. Başkenti Phnom Penh'dir ve 2024 sayımına göre nüfusu 17 milyon civarındadır.⁵⁹

Kamboçya ülkesinde, 17 Nisan 1975 ve 6 Ocak 1979 tarihleri arasında, Demokratik Kampuçya yönetimi olarak bilinen, Kızıl Kmerler idaresi altında ve bizzat bu yönetimin eylemleri ile o zamanki ülke nüfusunun dörtte birini oluşturan 1.7 milyon insan; açlık, tedavi edilmeyen hastalıklar, zorla çalıştırılma, ağır işkence ve idamlar neticesinde hayatını kaybetmiştir.⁶⁰

Pol Pot liderliğindeki Demokratik Kampuçya döneminin sosyalist politikalarının hedefi ülkede kolektif tarım üretiminin artırılması ve ihraç edilen tarım ürünleri ile elde edilen gelirler ile sanayileşme sürecine ivedi bir şekilde geçilmesidir. Bu dönem kabul edilen Demokratik Kampuçya Anayasası'nda insan haklarına ilişkin hiçbir garanti verilmemiş, özel mülkiyet, dini kurumlar ve hane halkları tarafından yürütülen tarım faaliyetleri yasaklanmıştır. Kızıl Kmerlerin Kamboçya'nın pirinç üretimini artırmak amacıyla başlattığı zorunlu göç, zorla çalıştırma eylemleri neticesinde nüfusun önemli bir bölümü yer değiştirmek zorunda kalmış, ağır çalışma şartları içerisinde yetersiz beslenme ve hastalıkların tedavi edilmemesi gibi sebeplerle ölümler meydana gelmiştir. Bu dönemde Kızıl Kmerler rejim düşmanı olarak gördükleri unsurlara karşı da acımasız bir tasfiye politikası uygulamış ve eski rejimin memur ve bürokratları, eğitimciler, diğer kültürel unsurları temsil eden kişilere karşı ağır işkence, kötü muamele ve toplu katliam eylemleri gerçekleştirilmiştir.⁶¹

Demokratik Kampuçya rejimi 1979 yılında Vietnam'ın müdahalesi ile sona ermiş ancak Kızıl Kmerler siyasi varlığını ve gerilla faaliyetlerini 1980'li ve 1990'lı yıllarda devam ettirmiştir.⁶² Kamboçya'da 1975-1979 yılları arasında insanlığa karşı işlenmiş ağır suçları işleyenlerin yargılanması için 2006 senesine kadar beklenmiştir. Bunun sebebi 1980'li ve 1990'lı yıllarda bölgede etkili olan ABD, Çin, Sovyetler Birliği arasındaki jeopolitik mücadele esnasında Kızıl Kmerlerin çıkar gruplarının korunmasıdır. Bu durum 1996 yılına kadar sürmüş, Kızıl Kmerlerin kurucularından Ieng Sary'nin affedilmesi karşılığında o dönemki Kızıl Kmer birliklerinin

56 Birleşmiş Milletler: "UN Meeting and Press Releases", <https://www.un.org/press/en/2007/sc9037.doc.htm> (Erişim 06.03.2026)

57 Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: <https://www.eccc.gov.kh/en>. (Erişim 06.03.2026)

58 TEZCAN, s.442

59 Kamboçya Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesi, "Genel Bilgiler", <https://www.mfaic.gov.kh/informationforvisitor#section+4> (Erişim 06.03.2026)

60 JARVIS, Helen: Trials and Tribulations: The Long Quest for Justice for the Cambodian Genocide, International Criminal Justice Series: The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Asser Press Springer, 2016, s.14.

61 CHANDLER, David: A History of Cambodia, Westview Press USA, 2008, s.261-263.

62 CHANDLER, s.276.

silahsızlandırmasıyla beraber Kızıl Kmerlerin bölge üzerindeki etkisi sona ermiştir.⁶³

1997'de Kamboçya hükümeti BM'den Kızıl Kmerlerin üst düzey liderlerinin yargılanması için bir mahkeme oluşturulması konusunda yardım isteğinde bulunmuş ve 2001'de Kamboçya Ulusal Meclisi tarafından Kızıl Kmerler döneminde işlenen ciddi suçların yargılanması için bir mahkeme oluşturmak amacıyla "Demokratik Kamboçya Döneminde İşlenen Suçların Kovuşturulması Amacıyla Kamboçya Mahkemelerinde Olağanüstü Dairelerin Kurulmasına Dair Kanun"⁶⁴ kabul edilmiştir.⁶⁵ Uluslararası ceza yargılamasının nasıl yapılacağı ile ilgili müzakere sürecinde BM ile Kamboçya Hükümeti arasında tartışılan en önemli konulardan biri, mahkemenin temelde uluslararası mı yoksa ulusal mı olacağıdır.⁶⁶ BM Genel Sekreteri tarafından atanan bir uzmanlar grubu Kamboçya yasalarına göre düzenlenen bir mahkemede savcılarının, soruşturmacıların ve hakimlerin çoğunluğunun Kamboçya'dan atanması durumunda siyasi baskılardan muaf kalmalarının neredeyse imkansız hale geleceği uyarısında bulunmuş ve bir ad hoc uluslararası mahkemenin kurulmasını tavsiye etmiştir.⁶⁷ Ancak Kamboçya Hükümeti bu tavsiyeyi kararlılıkla reddetmiştir.⁶⁸ Kamboçya Hükümeti uluslararası toplumun katılabileceği ancak hâkimiyetin Kamboçya'da olacağı bir yargılama sistemini önermiştir. Neticede BM ile yapılan görüşmelerde yargılamanın Kamboçya'da, Kamboçyalı personel ve yargıçlar ile yabancı personelin katılımıyla yapılması konusundaki müzakereler 2003 yılına kadar sürmüştür, 2003 yılında taraflar arasında BM ve uluslararası toplumun yargılama sürecine ne şekilde katılacağını detaylandıran bir anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşma gereği hakimlerin, savcılarının ve diğer yargı personelinin çoğunluğunun Kamboçyalı olacağı kabul edilmiştir.⁶⁹ Özel bir mahkeme olan Kamboçya Olağanüstü Daireleri, Kamboçya Hükümeti ve Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş olsa da onlardan bağımsız, uluslararası standartları uygulayan ve uluslararası katılımlı/karma nitelikli bir Kamboçya Mahkemesidir.⁷⁰

A. Mahkemenin Yapısı, Yargı Yetkisi, Suçlar ve Cezalar

KOD Kuruluş Kanunu kapsamında, KOD teşkilatlanmasında dava dairesi/ilk derece mahkemesi ve temyiz dairesi olarak ayrılmaktadır.⁷¹ Dava dairesinde üç Kamboçyalı hakim ve iki uluslararası hakim, temyiz dairesinde beş Kamboçyalı hakim ve dört uluslararası hakim bulunmaktadır. Hakimlerin seçimi ile ilgili özel kriter ceza hukuku, uluslararası hukukun uluslararası insani hukuk ve insan hakları hukuku alanlarında deneyimli olmalarıdır.⁷²

63 JAIN, Vamica: (2021). "The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: An Extraordinary Success or an Ordinary Failure?", Gettysburg Historical Journal Volume 20, Article 6, 2021, s.34-35.

64 Extra Ordinary Chambers of Cambodia: "Law to Amend the 2001 Law on the Establishment of the Extraordinary Chambers", <https://www.eccc.gov.kh/en/documents/legal/law-amend-2001-law-establishment-extraordinary-chambers> (Erişim 07.03.2026), İlgili Kanun 11 Temmuz 2001'de Kamboçya Ulusal Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Kanun yapılan bir kısım değişikliklerden sonra 2004 yılında son halini almıştır. https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/legal-documents/KR_Law_as_amended_27_Oct_2004_Eng.pdf (Erişim 07.03.2026).

65 Extra Ordinary Chambers of Cambodia: <https://www.eccc.gov.kh/en/introduction-eccc>, (Erişim 07.03.2026).

66 LEE, Choongman: "The End of the Khmer Rogue Tribunal: Its Success and Legacy", Minnesota Journal of International Law, Vol. 34/2, 2025, s.368.

67 BM Genel Kurul kararı uyarınca kurulan Kamboçya Uzmanlar Grubu Raporu, Gen. Assembly Resol. 52/135, U.N. Doc. A/53/850-S/1999/231, 1999. https://digitallibrary.un.org/record/1489620/files/A_53_850--S_1999_231-EN.pdf (Erişim 07.03.2026).

68 BM Genel Sekreterliği, Situation of Hum. Rts. in Cambodia, 55, U.N. Doc. A/54/353, 1999.

69 NAIDU, Natasha/WILLIAMS, Sarah: "The Function and Dysfunction of the Pre-Trial Chamber at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia", Journal of International Criminal Justice, Volume 18/3, 2020, s.665-667.

70 Extra Ordinary Chambers of Cambodia: <https://www.eccc.gov> (Erişim 07.03.2026)

71 KOD Kuruluş Kanunu md.9

72 "Agreement Between The United Nations And The Royal Government Of Cambodia Concerning The Prosecution Under Cambodian Law Of Crimes Committed During The Period Of Democratic Kampuchea"/KUCM Sözleşmesi md.3,

SLÖM'den farklı olarak KOD'de Kamboçyalı hakimlerin sayısının ağırlıkta olduğu görülmektedir. SLÖM'de hakimlerde aranan çocuk hukuku alanında uzmanlık kriteri KOD'de çocuk yargılanmasına yer olmadığından aranmamıştır. Mahkemede ayrıca biri Kamboçyalı diğeri uluslararası olmak üzere iki sorgu hakimi görev yapmaktadır.⁷³ KOD'de hakimlerin çoğunluğu yerel hakimlerden oluşturulmakla beraber ilk derece dairesince karar verilebilmesi için gerekli oy çokluğu dört oy, temyiz dairesinde altı oydur.⁷⁴ Bu şekilde karar verilebilmesi için en az bir uluslararası hakim oyu gerekli kılınmıştır. Bu düzenleme ile KOD'nin uluslararası niteliği güçlendirilmiştir. KOD karma nitelikli bir mahkeme olmakla beraber ulusal organ niteliğinde olduğundan, başka devletlerle iş birliği anlaşmaları yapılması mümkün değildir. Bu sebeple adli yardımlaşma konusunda Kamboçya Hukukunda mevcut olan prosedürler çerçevesinde işlem yapılması gerekmiştir.⁷⁵

Savcılık makamı her daire için bir Kamboçyalı ve bir uluslararası savcıdan oluşmaktadır. Hakim ve savcı bağımsızlığı sözleşme maddelerinde ayrı ayrı düzenlenmiştir. Savcılık soruşturmalarının kapsamı, 1975-1979 arası Demokratik Kampuçya yönetiminin üst düzey liderleri arasından Kamboçya ceza hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası örfi hukuku ihlal eden kişilerdir.⁷⁶ Mahkemenin finansmanında Kamboçya ve BM'nin ortak katılımı söz konusudur.⁷⁷ Buna göre Mahkemede görev alan Kamboçya personelinin ücretleri Kamboçya Devleti tarafından, uluslararası personelin ücretleri BM tarafından karşılanmıştır.

KOD yargılamalarının kapsamı yer olarak Kamboçya ülkesi, zaman olarak 17 Nisan 1975'ten 6 Ocak 1979'a kadar geçen süredir. Şahsilik ve gerçek kişilerin yargılanması ilkesi geçerlidir. Bu yer ve zamanda Kızıl Kmerlerin kurmuş olduğu Demokratik Kampuçya Hükümetinin üst düzey yöneticilerinden en büyük sorumluluğu olanların işlemiş olduğu Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin 1948 Sözleşmesi'nde tanımlanan soykırım suçu, 1998 tarihli Roma Statüsü'nde tanımlanan insanlığa karşı suçlar, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ağır ihlalleri ve benzerleri yargılamaya konu olmaktadır. Ayrıca Kamboçya iç hukukunda düzenlenmiş bulunan mevzuatın ilgili maddeleri de suç kapsamına alınmıştır.⁷⁸

“Üst düzey lider” veya “en büyük sorumlu olanlar” gibi terimler tanımlanmamış olsa da KOD Yüksek Mahkemesi içtihatları kapsamında “üst düzey lider” bir kişinin Kızıl Kmerler hiyerarşisindeki rolü dikkate alınarak belirlenmektedir. Öte yandan, “en fazla sorumlu olanlar” ifadesi, yüksek rütbeli yetkililer olmasalar bile en ciddi suçlardan sorumlu olanları ifade etmektedir.⁷⁹

KOD Kuruluş Kanunu'nda ölüm cezasına yer verilmemiştir. İlgili düzenlemeye göre uygulanabilecek en ağır ceza müebbet hapis cezası olup en alt ceza beş yıl hapis cezasıdır. Aynı maddede müsadere müeyyidesi de düzenlenmiştir.⁸⁰

B. Yargılamalar ve Değerlendirmeler

KOD yargılamada ve dava duruşmalarında doğrudan mağdurların katılımının sağlandığı ilk uluslararası ceza mahkemesidir. Mağdurlar dışında duruşmalara halkın doğrudan katılımına da izin verilmiş ve yargılamalar

73 KOD Kuruluş Kanunu md.9

74 KOD Kuruluş Kanunu md.14

75 TEZCAN,s.443.

76 KOD Kuruluş Kanunu md.1 ve diğer ilgili maddeler.

77 KOD Kuruluş Kanunu md.44.

78 KOD Kuruluş Kanunu Md.4.

79 Kaing Uek Eav Davası. 001/18-07-2007-ECCC/SC, F28, Appeal Judgment, 57 (Extraordinary Chambers in the Cts. of Cambodia, Feb. 2, 2012).

80 KOD Kuruluş Kanunu md.38-39.

Kamboçya dilinde medyada canlı olarak yayınlanmıştır. Bu uygulamalar diğer uluslararası ceza mahkemelerinde görülmemiş bir şekilde geniş bir kitlenin yargılamaları takip etmesini ve desteklemesini sağlamıştır.⁸¹ KOD yargılamalarındaki sivil toplum örgütleri tarafından da desteklenen geniş katılım ve mağdur odaklı yargılama usulü Kamboçya hakkında yargılamaların çoğunlukla adaletli olduğu yönünde bir kanaat oluşturmuştur.⁸²

KOD'de 001, 002, 002/01, 002/02, 003, 004, 004/1, 004/02 dava dosyası olmak üzere sekiz dava görülmüştür. KOD 001 sayılı davada Kızıl Kmerlerin eski yöneticilerinden Kaing Guek Eav yargılanmış, pek çok suçtan dolayı 35 yıl hüküm giymiştir. Eav'ın yargılanmasında çok sayıda tanık dinlenmiş, 80 gün süren yargılama sürecinde binlerce kişi duruşmaları canlı olarak takip etmiştir.⁸³

002 sayılı davada Nuon Chea, Ieng Sary, Khieu Samphan ve Ieng Thirith yargılanmıştır. Ieng Sary, Kızıl Kmerler rejimi sırasında Dışişleri Başbakan Yardımcısı olarak görev yapmış olan Kızıl Kmerler'in üst düzey liderlerinden biridir. Sary, insanlığa karşı suçlar ve 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin ciddi ihlalleri ile suçlanmıştır.⁸⁴ Yargılama esnasında Sary ölmüş ve bu sebeple Ieng Sary'ye açılan dava düşmüştür.⁸⁵ 2015 yılında Ieng Trith'in ölmünden sonra 1960 yılında Kamboçya Komünist Partisi'nin Genel Sekreter Yardımcısı olarak atanmış ve Kırmızı Kmer rejimi boyunca bu görevde kalmış Nuon Chea yargılanmıştır.⁸⁶ 7 Ağustos 2014 tarihinde, 002/1 sayılı davada, Yargılama Dairesi Nuon Chea'yı Cenevre Sözleşmelerinin ağır ihlallerinden suçlu bulmuş ve hakkında ömür boyu hapis cezası verilmiştir. 16 Kasım 2018 tarihinde, 002/02 sayılı davada, Yargılama Dairesi Nuon Chea'yı ayrıca Vietnamlılara ve Cham halkına karşı soykırım eylemlerinden dolayı suçlu bulmuştur.⁸⁷ Ancak Nuon Chea da temyiz sürecinde ölmüştür bu sebeple KOD Yüksek Mahkemesi 13 Ağustos 2019 tarihinde Chea'ya karşı açılmış olan geri kalan davaları sonlandırmıştır.⁸⁸ KOD 002 sayılı davada Kmer Rejiminin rejimin hayatta kalan son lideri Khieu Samphan'a verilen mahkumiyet kararını onama kararı ile 13 yıldan fazla süredir devam eden duruşmalar sona ermiştir. KOD'nin son duruşmasında eski devlet başkanı Samphan'a soykırım suçundan verilen müebbet hapis cezası onanmıştır.⁸⁹

KOD sürecindeki en tartışmalı davalar 003 ve 004 numaralı davalardır.⁹⁰ Bunun sebebi bu davalardaki sanıkların üst düzey yönetici veya en büyük sorumlu olarak kabul edilmemesi gerekçesi ile ceza verilmemesidir. KOD 003 sayılı davada Kmer Rejimi döneminde deniz kuvvetlerinde komutan olan Meas Muth yargılanmış temyiz merci olan KOD Yüksek Mahkemesinin sanığın en büyük sorumlu kişi olup olmadığının ispat edilemediği gerekçeli kararı ile dava sonlandırılmıştır. KOD 004 numaralı davada Kirivong ilçesinin parti sekreteri olarak atanan Yim Tith'in en büyük sorumlu kişilerden biri olmadığı savunmasına itibar edilerek sanık ceza almadan yargılama sonlandırılmıştır. KOD 004/1 ve 004/02 sayılı davalarda da aynı şekilde sanıkların en yetkili kişi

81 JARVIS, s.42.

82 WILLIAMS, Timothy: Justice and Reconciliation for the Victims of the Khmer Rouge, Philips Marburg University. Swiss Peace.2018, s..8.

83 <https://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/90>. (e.t.06.01.2022)

84 Case 002, EXTRAORDINARY CHAMBERS IN THE CT. OF CAMBODIA, <https://www.eccc.gov.kh/en/cases/case-002> (last visited Apr. 2, 2025).

85 Case No. 002/19-09-2007/ECCC/TC, D56/4/2.1.1, 3 (Extraordinary Chambers in the Cts. of Cambodia, Mar. 14, 2013)

86 Nuon Chea, Extraordinary Chambers In The Cts. Of Cambodia, <https://www.eccc.gov.kh/en/cases/charged-profile/nuon-chea> (Erişim 07.03.2026)

87 Case 002/02, Case No. 002/19-09-2007/ECCC/TC, Summary of Judgment,26, 30, 34 (Extraordinary Chambers in the Cts. of Cambodia, Nov. 16, 2018).

88 Khieu Samphan, Extraordinary Chambers In The Cts. Of Cambodia, <https://www.eccc.gov.kh/en/cases/charged-profile/khieu-samphan> (Erişim 08.03.2026).

89 BM Haberleri: "End of The Cambodai Trials", <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127521>. (e.t. 03.03.2026)

90 Lee, s.364

olmadığı dolayısıyla KOD Mahkemelerinin yetkili olmadığı gerekçesi ile yargılamalar sonlandırılmıştır.⁹¹

KOD Muhakemeleri sürecine yönelik eleştiriler karma yapısı sebebiyle yargılamaların çok uzun sürmesi, yargılanan kişilerin sayısının az olmasıdır. Yargılanan kişi sayısının azlığı uluslararası ceza mahkemelerinin genel bir sorunudur.⁹² Kamboçya'da Sierra Leone ve çağdaşı diğer uluslararası ceza mahkemeleri karşılaştırıldığında daha etkili bir ulusal yargı sistemi bulunmaktadır. Ancak Kamboçya'da siyasal düzende temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvencelerin uluslararası normlara uygun olmaması yerel mahkemelerdeki yargılamaların adalete uygunluğu hususunda şüpheler uyandırmıştır.⁹³ Yargılanacak kişilerin seçimi açısından hükümetin siyasi baskılarının etkili olduğu diğer bir eleştiri konusudur; bununla beraber yapılan yargılamaların hukuki ilkelere ve uluslararası standartlara uygun olduğu kabul edilmektedir.⁹⁴

Yapısal kusurlar ve siyasi müdahaleler arasında, KOD yargılamalarında 001 ve 002 sayılı davalarda üç kişi mahkum edilmiş ve mağdurlara bir adalet duygusu sağlanmıştır. Ancak, 003 ve 004 sayılı davaların birçoğu reddedilmiştir. KOD süreci mükemmel olmasa da uluslararası ceza adaleti alanında önemli bir deneyim oluşturmuş ve hem iyileştirilmesi gereken alanları hem de yenilikçi uygulamalar hakkında bir emsal oluşturmuştur. KOD sürecindeki deneyim uluslararası ceza mahkemelerinin tarafsızlığının sağlanması, şeffaflığın artırılması ve BM ile Devletler arasındaki uluslararası ceza mahkemelerinin kurulması müzakereleri sırasında daha kapsamlı bir uluslararası katılımın gerekli olduğu yönündedir. Öte yandan, KOD yargılamalarındaki mağdur odaklı yaklaşım, kitlesel zulümlerin ardından adalete yönelik daha kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır. KOD süreci yasal hesap verebilirlik ile siyasi gerçekler arasında denge kurmanın zorluklarını ve çatışma sonrası toplumlarda adalete ulaşmanın karmaşık doğasını sergilemektedir. Mahkeme hedeflerini tam olarak gerçekleştirememiş olsa da mağdurların adalet taleplerinin karşılanmasına katkıda bulunmuş ve uluslararası ceza hukukunun gelecekteki gelişimi için değerli katkılar sağlamıştır.⁹⁵

IV. SONUÇ

Sierra Leone ve Kamboçya'da kurulan karma nitelikli uluslararası ceza mahkemeleri, mahkemelerin suçların işlendiği ülkede kurulması yönünden uluslararası ceza yargılamaları geleneğine çok önemli bir katkı sağlamıştır. Kamboçya yargılama sürecinde mağdurların ve halkın katılımının sağlanması diğer önemli bir katkıdır. Sierra Leone yargılama süreci özellikle Sierra Leone Ülkesinin yargılamalara gereken desteği veremeyecek durumda olmasından Kamboçya yargılama sürecine göre sönük geçmiştir. Ancak Sierra Leone'de yabancı bir devletin hükümet başkanlığını yapmış Charles Taylor'un yargılanması ve hüküm giymesi uluslararası ceza hukuku bakımından çok olumlu bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Sierra Leone'deki yargılamalarda özellikle çocukların askere alınması konusu ile ilgili önemli emsal kararlarla uluslararası ceza hukukuna değerli katkılar sunulmuştur.

Her iki mahkemenin kuruluş süreci hükümetlerin BM'ye yaptığı çağrı ile başlamıştır. Burada Kamboçya Devleti'nin müzakere ve yargılama sürecinde çok daha etkili olduğu görülmektedir. Kamboçyalı hakimlerin sayısının çoğunlukta olması ve özellikle Kamboçya Mahkemelerinin, ulusal Kamboçya yargı sisteminde teşkilatlanmış olması bu durumun önemli göstergeleridir. Başarısız bir devlet olarak kabul edilen ve iç savaş

91 Understanding the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia.(2024) Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia Yayını. s.37-38.

92 JARVIS, s.43.

93 JAIN,s34.

94 TEZCAN, s.445.

95 LEE, s.379.

neticesinde alt yapısı büyük oranda tahrip edilmiş Sierra Leone’de Kamboçya’dakine benzer bir alt yapı sunulması mümkün olamamıştır.

Bu mahkemelerde yargılanan kişilerin sayısının çok az olmasına ilişkin eleştiriler yerinde olmakla beraber sınırlı finansal destekle yürütülen uluslararası unsurlu mahkeme işleyişinden ulusal yargı etkisi beklenmesi hakkaniyetli olamaz. Ancak Sierra Leone’de yargılanan kişilerin sayısı beklentinin çok altında kalmıştır. Mahkemelerle ilgili diğer eleştiri konusu yargılanan kişilerin seçimidir. Bu konuda Kamboçya mahkemelerinde “en büyük sorumluluğa” sahip kişilerin belirlenmesinde siyasi baskıların etkili olduğu Sierra Leone yargılamalarında ise iç savaşı finanse etmiş olan Batılı/yabancı iş adamları ve çıkar gruplarının göz ardı edilmesi uluslararası ceza yargılamasıyla amaçlanan adaletin tecellisi hedefine zarar veren durumlardır. Bütün kusurlarına rağmen gerek SLÖM yargılamaları gerekse KOD yargılamaları uluslararası ceza hukukuna önemli katkılarda bulunmuş, gelecekte kurulması muhtemel karma nitelikli uluslararası ceza mahkemelerine rehber olacak deneyimlerin sağlandığı hukuki süreçler olarak kabul edilmektedir.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Evren APAYDIN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Evren APAYDIN who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazarlar tarafından ortak olarak hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazalarr tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabacak tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of InULR in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Inonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Inonu University Law Review.

Kaynakça

ACER, Yücel: Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu, Roma Yayınları, Ankara, 2004.

AKSAR, Yusuf: Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk-I, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.

Birleşmiş Milletler: “UN Meeting and Press Releases”, <https://www.un.org/press/en/2007/sc9037.doc.htm> (Erişim 06.03.2026)

Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararı uyarınca kurulan Kamboçya Uzmanlar Grubu Raporu, Gen. Assembly Resol. 52/135, U.N. Doc. A/53/850-S/1999/231, 1999. https://digitallibrary.un.org/record/1489620/files/A_53_850--S_1999_231-EN.pdf. (Erişim 07.03.2026)

CHANDLER, David: A History of Cambodia, Westview Press USA, 2008.

Extra Ordinary Chambers of Cambodia: “Law to Amend the 2001 Law on the Establishment of the Extraordinary Chambers”, <https://www.eccc.gov.kh/en/documents/legal/law-amend-2001-law-establishment-extraordinary-chambers> (Erişim 07.03.2026)

GBERİE, Lansana: War and Piece in Sierra Leone, The Diamonds and Human Security Project, Occasional Paper 6, Partnership Africa Canada, 2015.

GELLMAN, Mneesa: “Only Looking Forward: The Absence of War History in Sierra Leone”. in Bentrovato, Denise/ Korostelina, Karina/Schulze, Martina (ed.), History Can Bite, V&R Unipress, 2016.

GÖKŞEN, Elif: Uluslararası Ceza Hukukunda Bireysel Ceza Sorumluluğu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2024.

JAIN, Vamica: (2021). “The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: An Extraordinary Success or an Ordinary Failure?”, Gettysburg Historical Journal Volume 20, Article 6, 2021.

JARVIS, Helen: Trials and Tribulations: The Long Quest for Justice for the Cambodian Genocide, International Criminal Justice Series: The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Asser Press Springer, 2016.

Kamboçya Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesi, “Genel Bilgiler”, <https://www.mfaic.gov.kh/informationforvisitor#section+4> (Erişim 06.03.2026).

KELSALL, Tim: Culture under Cross-Examination International Justice and the Special Court of Sierra Leone, Cambridge Studies in Law and Society, Cambridge Press, 2009.

LEE, Choongman: “The End of the Khmer Rogue Tribunal: Its Success and Legacy”, Minnesota Journal of International Law, Vol. 34/2, 2025.

NAIDU, Natasha/WILLIAMS, Sarah: “The Function and Dysfunction of the Pre-Trial Chamber at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia”, Journal of International Criminal Justice, Volume 18/3, 2020.

REÇBER, Kamuran: Uluslararası Hukuk, 4. Bası, Dora Yayınları, Bursa, 2020.

RESTOY, Enrique: Sierra Leone: The Revolutionary United Front (RUF) Trying to Influence An Army Of Children, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Forum on Armed Groups and the Involvement of Children in Armed Conflict, Chateau de Bossey, Switzerland, 4-7 Temmuz 2006.

RODMAN, Kenneth A.: “Intervention and the ‘Justice Cascade’: Lessons from the Special Court for Sierra Leone on Prosecution and Civil War.” Human Rights Rev. 16, 2015.

SCHABAS, William: The UN International Criminal Tribunals: the former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone, Cambridge University Press, Cambridge. 2006.

Sierra Leone Özel Mahkemesi: “Sierra Leone Özel Mahkemesi Statüsü İngilizce Metin”. <http://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf> (Erişim 08.03.2026).

C. Dışişleri Bakanlığı: “Sierra Leone’nin Siyasi Görünümü”. <https://www.mfa.gov.tr/sierra-leone-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim: 08.01.2026).

TEJAN-COLE, Abdul: “Sierra Leone’s not-so-special court”, in Sriram, Chandra Lekha/ Pillay, Suren. (ed.), Peace versus justice: the dilemma of transitional justice in Africa, University of Kwa-Zulu Press, South Africa, 2009.

TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, Rifat Murat: Uluslararası Ceza Hukuku,6. Bası,Seçkin Yayınları, Ankara, 2021.

Understanding the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia Yayını, 2024.

WASCHEFORT, Gus, (2010).”Justice for Child Soldiers? The RUF Trial of the Special Court for Sierra Leone” International Humanitarian Legal Studies 1, 2010.

WHARTON, Sara: “The Evolution of International Criminal Law: Prosecuting ‘New’ Crimes before the Special Court for Sierra Leone”, International Criminal Law Review 11, 2011.